

УДК 339.74
UDC 339.74

ЦИКЛІЧНИЙ РОЗВИТОК ВАЛЮТНИХ СИСТЕМ

Теслюк Н.П., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна

Швиденко В.В., Національний транспортний університет, Київ, Україна

THE CYCLIC DEVELOPMENT OF CURRENCY SYSTEMS

Teslyuk N.P., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine

Shvydenko V.V., National Transport University, Kyiv, Ukraine

ЦИКЛИЧНОЕ РАЗВИТИЕ ВАЛЮТНЫХ СИСТЕМ

Теслюк Н.П., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Швыденко В.В., Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Постановка проблеми. Еволюція валютних систем протягом десятиріч безпосередньо пов'язана з циклічними змінами світової економіки. Кожен наступний цикл має більш досконалі технологічні форми, що впливає на продуктивність і скорочення витрат часу.

Метою даного дослідження є проведення аналізу циклічної зміни світової валютної системи та визначення її подальшого розвитку в контексті еволюції технологічних розробок, зокрема в області інформаційних та комунікаційних технологій. Основними завданнями, які необхідно вирішити для досягнення мети є:

- визначити фази циклів світових валютних систем, провівши їх аналіз;
- виокремити закономірності в тривалості кризових періодів;
- запропонувати перспективи подальшого розвитку на основі глобальних викликів світового суспільства.

Розвиток економіки залежить від рівня інновацій в країні. Поява інновацій має хвилеподібний характер і впливає на подальший розвиток обмінно-розподільчих відносин між країнами, що безпосередньо відображається в еволюції світової валютної системи.

Значний розвиток у концепцію хвилеподібного розвитку соціально-економічних систем вніс видатний вчений, економіст і соціолог М. Д. Кондратьєв. Він запропонував науковому світу поняття довгих хвиль (цикли Кондратьєва), дослідивши їх на основі статистичного аналізу економічної кон'юнктури Англії, Франції, Німеччини та США. Висновки вченого стали основою теорії інновацій Йозефа Шумпетера. Важливу роль в економічному процесі Шумпетер відводив змінам та інноваціям, що призводять до змін старих парадигм на нові в процесі творчості людини. На основі наукових розробок вчених проаналізуємо цикли валютних систем згідно рис. 1.

Економічний розвиток має циклічний характер. Найбільш часто виділяють п'ять великих економічних циклів протягом цього періоду часу, в основі яких лежать саме технологічні уклади чи парадигми, тобто, специфічні для конкретного періоду технології, на яких заснований розвиток економіки в цілому. Одночасно із технологічним прогресом відбувалися зміни у валютно-фінансових відносинах, що призводило до деформації старих валютних систем і появи нових.

Кожен з укладів у своєму розвитку проходив різні стадії, які відрізняються ступенем його впливу на загальне економічне зростання у країні. Застарілі уклади, що втратили свій вирішальний вплив на темпи зростання, залишали у складі національного багатства країни створені виробничі, інфраструктурні об'єкти, культурну спадщину, знання тощо. Тривалість деяких хвиль перевищує 50 років через збіг періоду спаду хвилі, що йде, з періодом зростання нової хвилі. При цьому стає зрозумілим, що у зв'язку з прискоренням НТП в майбутньому тривалість хвиль скорочуватиметься.

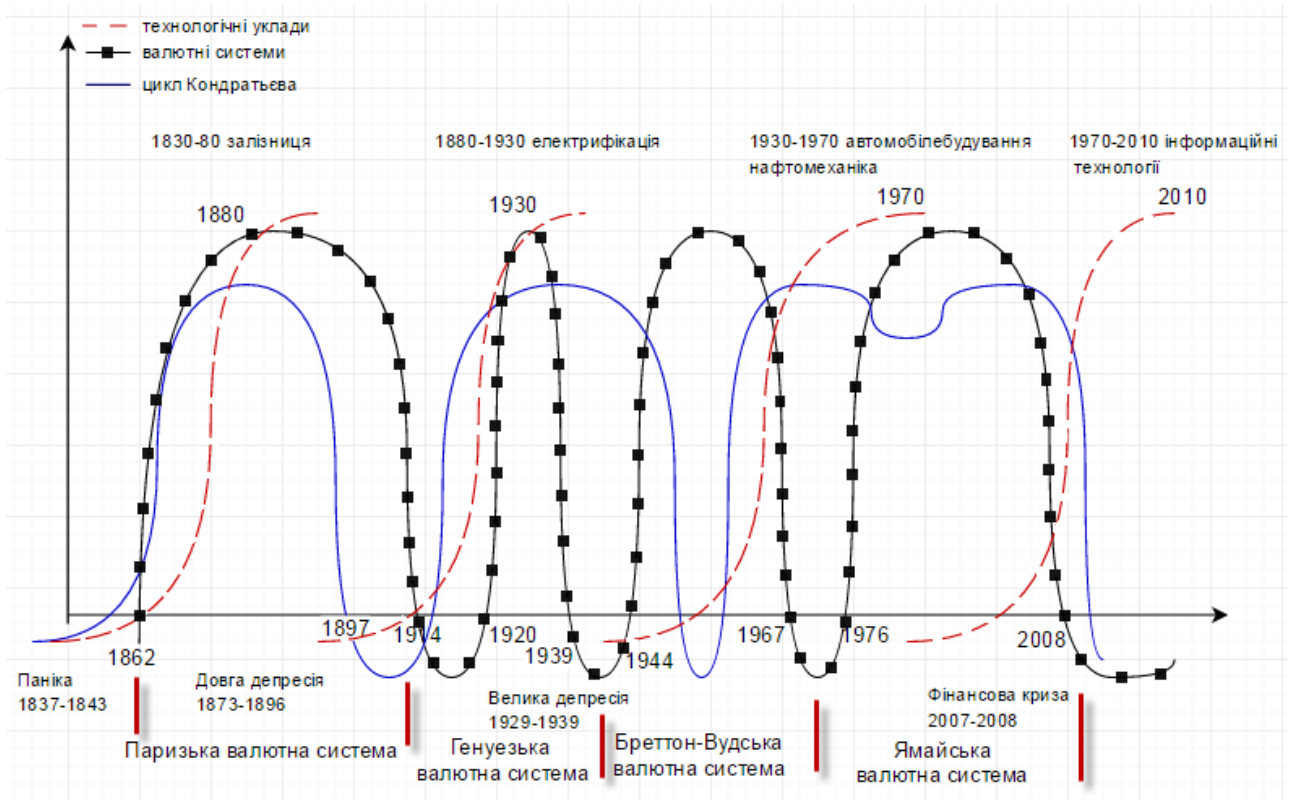

Рисунок 1 – Цикли валютних систем, технологічні уклади та цикл Кондратьєва
[Розроблено на основі джерел 3,4,7]

Перша технологічна хвиля датується 1770-1830 рр. і охоплює першу промислову революцію, яка спричинила бурхливий сплеск в обсягах виробництва і сприяла поглибленню міжнародних торговельних зв'язків. [6] Використання нових технологій у текстильній промисловості та енергії води призвело до механізації праці та початку поточного виробництва. На зміну їй розпочинається друга технологічна революція (1830-1880рр.), що позначає період переходу від епохи правового двигуна, розвитку та будівництва залізничних шляхів, кораблебудування, вугільної промисловості, верстатобудування на нову технологічну еру. Колосальне зростання обсягів зовнішньої торгівлі принесло зиск насамперед чотирьом провідним країнам світу: Великій Британії, США, Німеччині та Франції, на яких у сукупності припадало близько 50 % загального обсягу світової торгівлі. Для полегшення процедур міжнародного валютного обміну в 1867 р. Паризька валютна система затвердила золото єдиною формою світових грошей.

Початок золотого стандарту був покладений Банком Англії в 1821р. Золота валюта була орієнтиром і необхідністю для країн, що висувалися на світовий ринок. Юридично ця система була оформлена міждержавною угодою на Паризькій конференції в 1867 р., що визнало золото єдиною формою світових грошей.[7]

Третій технологічний устрій (1880-1930рр.) базується на використанні в промисловому виробництві електричної енергії, розвитку важкого машинобудування та електротехнічної промисловості на основі використання сталевого прокату, нових відкриттів в області хімії. Були впроваджені радіозв'язок, телеграф, автомобілі. З'явилися великі фірми, картелі, синдикати, трести. На ринку панували монополії. Почалася концентрація банківського і фінансового капіталу. Через високий рівень інфляції у більшості країн Європи їх валюти стали неконвертованими. США перетворилися в нового фінансового лідера, а золотий стандарт не міг існувати в попередньому вигляді, тому вже на початку Першої світової війни відбулася криза Паризької валютної системи.

Централізована система золотомонетного стандарту перебувала в повній гармонії як з переважно централізованими системами промислового виробництва, так і світової торгівлі. За офіційними даними, якщо обсяг світової торгівлі в 1850 р. прийняти за 100 %, то в 1880 р. він становив 370%, а в 1913 р. – 1000 %. [1] Завдяки темпам зростання обсягів зовнішньої торгівлі провідних країн світу, зокрема Великій Британії, США, Німеччині, Росії та Франції, відбувався потужний розвиток світової економіки. Провідною країною, що виробляла близько половини світової промислової продукції була Англія. Частка національної валюти Англії становила 80 % в

міжнародних розрахунках у 1913 р. [1] Золотий стандарт до 1914 р. прийнято було називати стерлінговим стандартом.

Використання суміші іноземної валюти і золота не було феноменом характерним для періоду після Першої світової війни. Скандинавські країни укладали угоди про використання іншої валюти вже на початку 1885 р. До 1913 р. року близько 15 центральних банків мали близько 12 % своїх резервів у вигляді іноземних валютних активів.

Економічний розвиток в післявоєнний період відбувався нерівномірно. Через високий рівень інфляції у більшості країн Європи їх валюти стали неконвертованими. США перетворилися на нового фінансового лідера, а золотий стандарт видозмінювався. Генуезька міжнародна економічна конференція в 1922 р. закріпила золото девізний стандарт, який проіснував до Великої депресії 1929–1933 рр.

Четверта хвиля, що розпочалась в 1930-х р., вирізнялась масштабним виробництвом нової важкої промислової техніки перш за все через новачі в металургії та хімічній галузях. Автомобільна промисловість, тракторне й сільськогосподарське, будівельно-шляхове й комунальне машинобудування мали неабиякий прогрес напередодні Другої світової війни. Конвеєрні технології стають основою масових виробництв. [6]

На кінець 30-х р. США виробляли 44% промислової продукції капіталістичного світу, тобто більше, ніж Великобританія, Франція, Німеччина, Італія та Японія разом узяті. [5] Закріплений золото девізний стандарт Генуезької валютної системи визнав домінування американського долару серед провідних валют світу і використовувався на рівні із золотом у ролі міжнародних платежів. Поступово на базі національних валютних систем провідних країн починають формуватися валютні блоки і зони.

Друга світова війна призвела до кризи та розпаду Генуезької валютної системи, яка була замінена Бреттон-Вудською в 1944 р. Під тиском США в рамках Бреттон-Вудської системи затвердився доларовий стандарт – МВС, заснована на пануванні долара (США володіли 70 % від усього світового запасу золота). Джозеф Голд зазначив, що на практиці це була "сонячна система, в якій долар США Сонце". Отже, долар – єдина валюта, конвертована в золото, став базою валютних паритетів, що переважають засобом міжнародних розрахунків, валютної інтервенції та резервних активів. США установили монопольну валютну гегемонію, відтіснивши свого давнього конкурента – Великобританію. Таким чином, національна валюта США стала одночасно світовими грошима.

В цей період стверджували, що гроші досі територіальні, і монополія держави над грошовою системою була пропорційна суверенітету, яким він користувався в межах своїх кордонів. Ситуація докорінно змінилася з появою вільних зон, де управління розподіляється між різними державними і недержавними суб'єктами і тлумачення прав і обов'язків відходить від монолітної державної інтерпретації. Починає формуватися вертикальна інтеграція та утворення транснаціональних і міжнаціональних компаній, які здійснюють прямі інвестиції в ринки різних країн. У країнах Західної Європи, США, Канади, Японії та Австралії, механізація виробництва поширюється не тільки на основний господарської діяльності, а й на допоміжні. [6] Економіка післявоєнної Європи почала зростати, розширювались ринки та зв'язки між країнами. Цей процес повинен був забезпечуватись більшою кількістю валюти. Однак, Бреттон-Вудська валютна система існувала лише до тих пір, поки золоті запаси США могли забезпечувати конверсію зарубіжних доларів у золото.

Нестійкість системи ставала все більш очевидною і в кінці 60-х років настає криза Бреттон-Вудської валютної системи, суть якої полягала в суперечності між інтернаціональним і глобальним характером міжнародних економічних відносин і використанням для їх здійснення національних валют, схильних до знецінення (переважно долара). Роберт Триффін наполягав на потребі створення пост-Бреттон-Вудської системи. Його пропозиції були невід'ємною частиною дискусій, які привели до Угоди в Ріо в 1967 році, де було уповноважено МВФ створити і випускати СДР.

Розвиток п'ятої технологічної парадигми заснований на мікроелектроніці та програмному забезпеченні, які в свою чергу впливають на удосконалення технологій у всіх галузях. [2] Відбувається міжнародна інтеграція дрібних і середніх фірм на основі інформаційних технологій, інтеграція виробництва і збуту. Центральні емісійні банки здійснюють інтервенції з метою надання валютним курсам сприятливого для національних інтересів рівня. [6]

Найбільше зростання виробництва в історії людської цивілізації пов'язане з періодом з 1980-х років до 2007 р., який обслуговувала Ямайська валютна система, утверджена в 1976 р. Характерною рисою цієї системи є відміна монетного паритету золота. Теоретично основою Ямайської системи був проголошений принцип регулювання валютних курсів ринковими силами (попит і пропозиція).

Однак у режимі чистого плавання валютні курси вже не могли функціонувати, оскільки інтеграційні процеси призвели до тісного переплетення національних відтворюваних процесів, до дедалі більшого підпорядкування національних економік закономірностям світового господарства, зокрема до залежності від процесів, що відбуваються у світовій економіці, в тому числі і у валютній сфері. За цих умов стало неможливим створення оптимальної основи для розвитку міжнародної торгівлі без координації валютної політики.

Шоста технологічна парадигма, в яку входить сучасний світ означає застосування нанотехнологій та альтернативних джерел енергії. Розвиток нанонауки є головним пріоритетом у багатьох країнах, де уряд робить великі зусилля по комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності в цій сфері. Триваюча революція в області інформаційних і комунікаційних технологій є новою і змінює під себе технологічну, соціальну та економічну парадигму. Валютні розрахунки мають адаптуватися під новий устрій. Початок цього процесу вже проявляється через збільшення обсягу розрахунків за допомогою електронних систем. Дослідження KPMG вказує, що протягом чотирьох років кількість користувачів мобільного банкіngu в усьому світі подвоїться і досягне 1,8 млрд. чоловік. [9]

Світова фінансово-економічна криза, що розпочалась у 2007-2008 роках, виявила неспроможність Ямайської валютної системи. Багато факторів спричинили цю кризу. Оскільки паперові гроші не були більше залежні від золотого вмісту, в урядів країн виникла можливість друкувати їх стільки, скільки, потрібно для перезапуску економічної системи країни. У світі відбувається близько 43% товарообігу, а долар США послідовно починає втрачати свої позиції. Знецінення цієї валюти шкодить не лише США, а й усьому світу. Прогнози свідчать, що долар не може бути світовою валютою. Фінансовий світ змінює пріоритети на крипто валюту, що має фундаментально іншу парадигму.

Першою крипто валютою, що з'явилась є Bitcoin. За даними дослідження Juniper Research [9], до кінця 2019 року число активних користувачів віртуальної валюти Bitcoin у всьому світі досягне 4,7 млн. Стає все більш очевидним, що сутність криптовалюти та системи, що її підтримує, вже отримала визнання у критичної маси інвесторів, регуляторів та підприємців у всьому світі. Тепер питання тільки у швидкості запровадження цієї технології у всі сфери життя.

Висновки. В сучасному світі швидкість економічних змін настільки потужна, а інерція економічного пізнання значна, що економічна наука не встигає за поточними світовими змінами. Як було досліджено, впровадження нової світової валютної системи здійснювалося під час зростаючої фази циклу Кондратьєва та відбувалося після зміни технологічного укладу. Також, аналіз виявив закономірність в тривалості кризового періоду валютних систем тривалістю 8-10р. На основі цього, можна зробити припущення, що до 2018р. Ямайську валютну систему буде удосконалено або замінено. На її місце прийде інноваційна система, що буде ґрунтуватися на новій парадигмі і реалізуватиметься за допомогою інформаційних ресурсів.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: підручник // Паризька система золотомонетного стандарту. Генуезька система золотодевізного стандарту. – 5-е вид. перероб. і доп. Рекомендовано МОН / Боринець С.Я. – К., 2008. – 582 с.
2. Василенко В. Технологические уклады в контексте стремления экономических систем к идеальности / В. Василенко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1 (8). – С. 65–72.
3. Вікіпедія. Економічний цикл [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
4. Вікіпедія. Технологічний устрій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
5. Всесвітня історія ХХ століття. Стабілізація і "процвітання" в країнах Європи і США у 20-ті роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://readbookz.com>.
6. В науке.by, первый белорусский портал молодых ученых. Эволюция технологических укладов [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vnauke.by/>.
7. Мозговий М.О., Оболенська Т.С., Мусієць Т.В. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 557 с.
8. Центр креативных технологий. Технологические уклады [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.inventech.ru/>.
9. Finance.ua До 2019 року кількість Bitcoin користувачів досягне майже 5 млн, – прогноз [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://finance.ua/>.

REFERENCES

1. Borynets S.Ya. Mizhnarodni valiutno-finansovi vidnosyny: pidruchnyk // Paryzka systema zolotomonetnoho standartu. Henuezka systema zolotodeviznoho standartu. – 5-e vyd. pererob. i dop. Rekomendovano MON / Borynets S.Ya. – K., 2008. – 582 s.
2. Vasilenko V. Tehnologicheskie układy v kontekste stremleniya ekonomicheskikh sistem k idealnosti / V. Vasilenko // Sotsialno-ekonomichni problemi i derzhava. – 2013. – Vip. 1 (8). – S. 65–72.
3. Vikipediia. Ekonomichniy tsykl [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
4. Vikipediia. Tekhnolohichni ustrii [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
5. Vsesvitnia istoriia KhKh stolittia. Stabilizatsiia i "protsvitannia" v krainakh Yevropy i SShA u 20-ti roky [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://readbookz.com>.
6. V nauke.by, pervyyi belorusskiy portal molodyih uchenyih. Evolyutsiya tehnologicheskikh ukладov [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://vnauke.by/>.
7. Mozghovyi M.O., Obolenska T.Ye., Musiets T.V. Mizhnarodni finansy: Navch. posib. – K.: KNEU, 2005. – 557 s.
8. Tsentr kreativnyih tehnologiy. Tehnologicheskie układy [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.inventech.ru/>.
9. Finance.ua Do 2019 roku kilkist Bitcoin korystuvachiv dosiahne maizhe 5 mln, – prohnoz [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://finance.ua/>.

РЕФЕРАТ

Теслюк Н.П. Циклічний розвиток валютних систем / Н.П. Теслюк, В.В. Швиденко // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2016. – Вип. 3.

У статті проведено аналіз фаз циклів світових валютних систем, розглянуто зміни технологічних укладів. Також виявлено закономірності кризових явищ та окреслено перспективи трансформації світової валютної системи.

Об'єкт дослідження - процес циклічного розвитку сучасних валютних систем.

Мета роботи - проведення аналізу циклічної зміни світової валютної системи та визначення її подальшого розвитку в контексті еволюції технологічних розробок.

Метод дослідження – методи економічного, системного, порівняльного та графічного аналізу.

Результати та їх новизна – у статті досліджено періодичність зміни світових валютних систем та їх взаємозв'язок із технологічним прогресом, який проявляється у формі систематичних технологічних устроїв. Проаналізовано головні причини криз валютних систем та зміну ролі валюти провідних країн. Обґрунтовано неспроможність долара як єдиної світової валюти забезпечити стабільність сучасної валютної системи світу.

Прогнозні припущення про розвиток об'єкту дослідження – проведений аналіз циклічності валютних систем дає змогу стверджувати про заміну Ямайської валютної системи до 2018 р. новим механізмом. За припущеннями, криптовалюта стане вирішенням проблеми дестабілізації світової економіки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: СВІТОВА ВАЛЮТНА СИСТЕМА, ТЕХНОЛОГІЧНА ХВИЛЯ, ІННОВАЦІЇ, КРИПТОВАЛЮТА.

ABSTRACT

Teslyuk N.P., Shvydenko V.V. The cyclic development of currency systems. Economics and management on transport. Kyiv. National Transport University. 2016. Vol. 3.

The article analyzes the phases of the world currency system cycles and considers changes in technological structures. Furthermore, it identifies the crisis regular variation and denotes perspectives of the global monetary system transformation.

The object of study - the process of modern monetary system's cyclical development.

The purpose of the study – to analyse of cyclical changes in the global monetary system and determine its further development in the context of technological evolution.

The method of the study – methods of economic, systemic, comparative and graphical analysis.

Results and innovation of the study - article investigates the periodical change of the world currency system and its correlation with technological progress, which appears in the form of systematic technological paradigms. The paper analyses the main causes of currency crises and the changing role of leading countries' currencies. It substantiates inability of the dollar as the single global currency to ensure the stability of the modern world monetary system.

Forecast assumptions about the object of study – the analysis of cyclical currency system enables to assert replacement of Jamaican currency system by a new mechanism in 2018. According to assumptions, cryptocurrency may be a solution of global economy's destabilization problem the global economy.

KEYWORDS: WORLD MONETARY SYSTEM, TECHNOLOGICAL WAVE, INNOVATION, CRYPTOCURRENCY.

РЕФЕРАТ

Теслюк Н.П. Циклическое развитие валютных систем / Н.П. Теслюк, В.В. Швыденко // Экономика и управление на транспорте. – К.: НТУ, 2016. – Вып. 3.

В статье проведен анализ фаз циклов мировых валютных систем, рассмотрены изменения технологических укладов. Также выявлены закономерности кризисных явлений и обозначены перспективы трансформации мировой валютной системы.

Объект исследования - процесс циклического развития современных валютных систем.

Цель работы - проведение анализа циклического изменения мировой валютной системы и определение дальнейшего развития в контексте эволюции технологических разработок.

Метод исследования - методы экономического, системного, сравнительного и графического анализа.

Результаты и их новизна - в статье исследовано периодичность изменения мировых валютных систем и их взаимосвязь с технологическим прогрессом, который проявляется в форме систематических технологических укладов. Проанализированы основные причины кризисов валютных систем и изменение роли валюты ведущих стран. Обоснованно несостоятельность доллара как единой мировой валюты обеспечить стабильность современной валютной системы мира.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования - проведенный анализ циклическости валютных систем позволяет утверждать о замене Ямайской валютной системы в 2018г. новым механизмом. По предположениям, криптовалюта станет решением проблемы дестабилизации мировой экономики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: МИРОВАЯ ВАЛЮТНАЯ СИСТЕМА, ТЕХНОЛОГИЧЕСКАЯ ВОЛНА, ИННОВАЦИИ, КРИПТОВАЛЮТА.

АВТОРИ:

Теслюк Наталя Петрівна, кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту, e-mail: natalitesluk@gmail.com, тел. +380442809937, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 424.

Швиденко Вікторія Володимирівна, Національний транспортний університет, студентка, e-mail: ardolika@gmail.com, тел. +380992144559, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1.

AUTHOR:

Teslyuk Natalia Petrivna, Ph.D. in Economics, National Transport University, associate professor, department of Finance, Accounting and Audit, e-mail: natalitesluk@gmail.com, tel. +380442809937, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1, of. 424.

Shvydenko Viktoriia Volodymyrivna, National Transport University, student, e-mail: ardolika@gmail.com, tel. +380992144559, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1.

АВТОРЫ:

Теслюк Наталья Петровна, кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, доцент кафедры финансов, учета и аудита, e-mail: natalitesluk@gmail.com, тел. +380442809937, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 424.

Швыденко Виктория Владимировна, Национальный транспортный университет, студентка, e-mail: ardolika@gmail.com, тел. +380992144559, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Юхименко П.І., доктор економічних наук, професор, ректор Білоцерківського інституту економіки та управління, Біла Церква, Україна.

Бондар Н.М., доктор економічних наук, доцент, декан факультету економіки та права, Національний транспортний університет, Київ, Україна.

REVIEWER:

Yukhimenko P.I., Ph.D., Economics (Dr.), professor, rector, Bilotserkivskiyi Institute of Economics and Management, Bila Tserkva, Ukraine.

Bondar N.M., Ph.D., Economics (Dr.), associate professor, dean, faculty of Economics and Law, National Transport University, Kyiv, Ukraine.